

Тема 2. СТАРОДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Зміст програми

Факти. Поява та розселення людей на території України. Заняття привласнювального господарства. Неолітична революція. Трипільська і середньостогівська археологічні культури. Кочовики за раннього залізного віку. Заснування античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та Криму. Велике переселення народів. Перші писемні згадки про давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Велике розселення слов'ян. Історичні витоки українського народу.

Розпізнавати на картосхемі місця основних стоянок людей кам'яного віку на теренах сучасної України (Королеве, Киїк-Коба, Кирилівка, Межиріч, Мізин); території розселення носіїв трипільської і середньостогівської культур, кіммерійців, скіфів і сарматів, місця розташування античних міст-колоній Північного Причорномор'я та Криму (Тіра, Ольвія, Пантікапей, Херсонес), Боспорське царство, напрямки розселення слов'ян під час Великого переселення народів.

Характеризувати суспільне, господарське та духовне життя носіїв трипільської і середньостогівської археологічних культур, кіммерійців, скіфів, сарматів, населення міст-колоній Північного Причорномор'я та Криму, давніх слов'ян.

Визначати основні риси археологічних періодів, неолітичної революції, причини та наслідки занепаду Великої Скіфії, особливості грецької колонізації Північного Причорномор'я та Криму.

Пояснювати, у чому наслідки та значення Великої грецької колонізації, Великого переселення народів та Великого розселення слов'ян для розвитку українських земель.

Дати

IV – середина III тис. до н. е. — розселення племен трипільської культури на території України.

VIII–VI ст. до н. е. — Велика грецька колонізація.

V–VII ст. — Велике розселення слов'ян.

Поняття та терміни

Археологічна культура — сукупність археологічних пам'яток певної території і часу, що мають місцеві своєрідні особливості. Отримує назву за місцем першої знахідки або за характерними ознаками.

Палеоліт — давній кам'яний вік (1 млн років тому – 11 тис. років до н. е.).

Мезоліт — середній кам'яний вік (11–6 тис. років до н. е.).

Неоліт — новий кам'яний вік (6–4 тис. років до н. е.).

Енеоліт — мідно-кам'яний вік, перехідний етап від кам'яної доби до епохи металів.

Неолітична революція — перехід від збиральництва до землеробства, від полювання до скотарства, тобто від привласнювальних до відтворювальних форм господарювання.

Привласнювальне господарство — форма господарювання, за якої все необхідне для життя людина бере в природі в готовому вигляді.

Відтворювальне (продуктивне) господарство — форма господарювання, що ґрунтується на землеробстві та скотарстві, коли люди споживають самостійно створені продукти.

Бронзовий вік — доба виготовлення і використання людиною бронзових знарядь праці та зброї (II тис. до н. е.).

Ранній залізний вік — період початку використання заліза для виготовлення знарядь праці (I тис. до н. е. – IV ст.)

Колонізація — заселення незайманих земель або захоплення чужих територій із подальшим заселенням їх.

Кочовики — народ, плем'я, що кочує, не маючи постійного місця проживання.

Курган — насип над стародавньою могилою.

Поява та розселення людей на території України

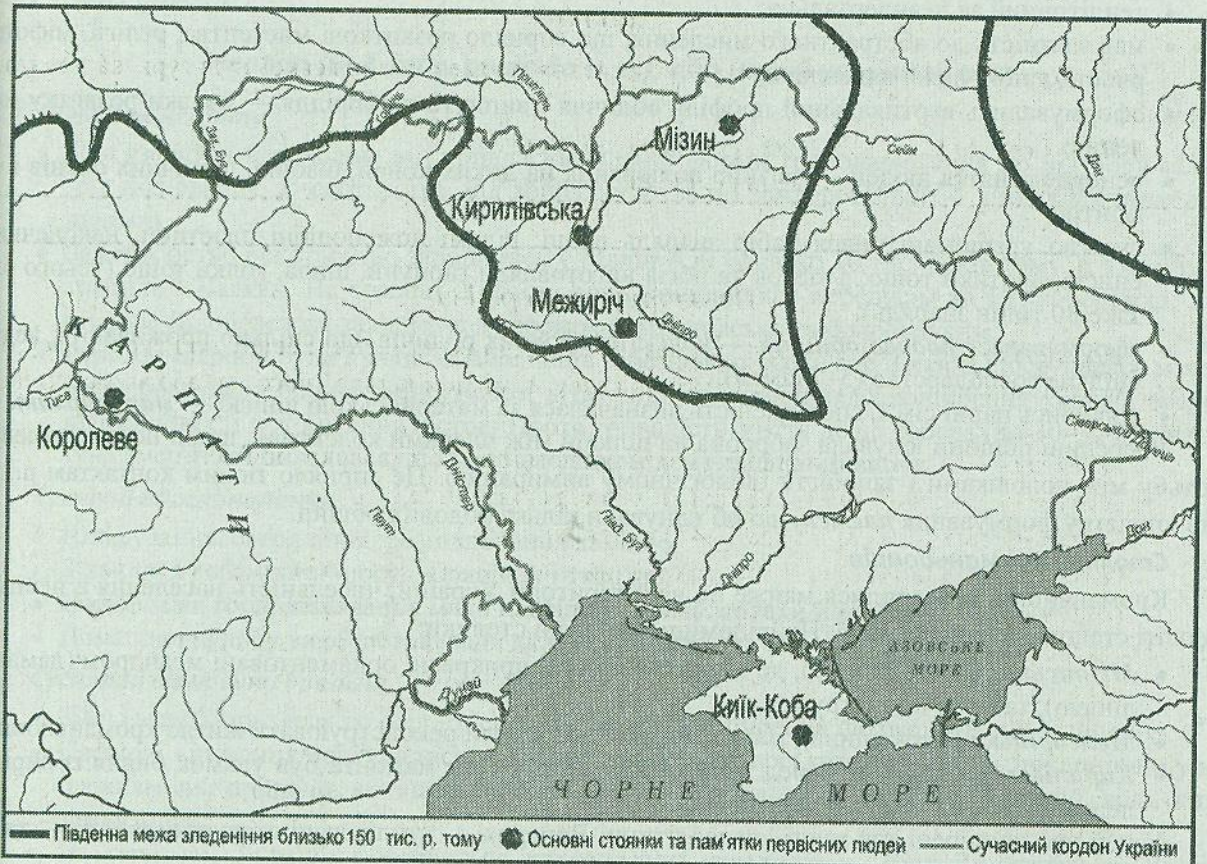
Відправною точкою появи власне людини стало не просто використання підручних засобів, а виготовлення знарядь праці власноруч. Із часом сформувалися прямоходіння, долоня з протиставленим великим пальцем, мова — те, що відрізняє людину від тварин. Об'єм мозку у процесі антропогенезу (формування людини) збільшився від 800 см^3 у людини вмілої (2,5–2 млн років тому) до 2000 см^3 хроманьйонця (40–35 тис. років тому).

Перші люди з'явилися в Африці близько 2,5 млн років тому. На територію сучасної України люди прийшли близько *1 млн років тому* з Центральної Європи, проте заселення відбувалось не одразу, а кількома хвилями.

Оскільки писемних джерел зі стародавньої історії, природно, не існує, для періодизації використовується **археологічна хронологія**, заснована на вивченні матеріалу, форми й техніки виготовлення знарядь праці. До початку нової ери історія умовно поділяється на кам'яний, мідно-кам'яний, бронзовий, ранній залізний віки.

Кам'яний вік (1 млн – кінець III тис. до н. е.)

Знаряддя праці виготовляли з каменю (кременю, обсидіану, сланцю), кістки, дерева.

Палеолітичні стоянки на території України